

kunde have været undgaaet, og værket vilde have vundet i overskuelighed. Ogsaa den øvrige fremstilling vilde være blevet mere overskuelig, hvis den var blevet inddelt i tidsafsnit, indenfor hvilke stoffet var blevet sagligt grupperet.

Lokalhistorikerne maa ogsaa have opmærksomheden henvendt paa det historiske stof, som findes i Hærens Arkiv, først og fremmest paa de forskellige militære afdelingers arkiver, som giver udmærkede bidrag til belysning af garnisons- og indkvarteringsforhold m. m. De mange justits- og korrespondancesager indeholder desuden et rigt kildestof til forstaaelse af vore købstæders kulturhistorie i 1700- og 1800-tallet. At personalhistorikeren her finder et næsten udtømmeligt materiale, behøver næppe at nævnes. Og dette store stof er det i mange tilfælde blevet lettere at udnytte gennem den foreliggende bog. Selvom der kan rettes kritiske bemærkninger imod den, dens synspunkter kan diskuteres, og man i endnu højere grad end sket er, kunde have ønsket sin nysgerrighed tilfredsstillet, saa kan man dog kun være forfatteren taknemmelig for, at han har villet paatage sig det store arbejde med udarbejdelsen, hvorved han har gjort det lettere for danske historikere at udnytte det historiske kildestof i Hærens Arkiv.

Johan Hvidtfeldt.

Danmarks Adel.

Albert Fabritius: Danmarks Riges Adel, dens Tilgang og Afgang 1536—1935. En Studie i dansk Adels historie. A. F. Høst & Søn, 1946.

Standshistorie findes der meget lidt av i Danmark, og da det danske folk i middelalderen og i de følgende aarhundreder var stærkt præget av at være et stændersamfund, vil det være av stor værdi at faa belyst baade stændernes indbyrdes forhold og den enkelte stands sammensætning og betydning økonomisk, politisk og kulturelt. Størst mulighed for en saadan undersøgelse rummer »overstænderne« adel og gejstlighed, og det vil være naturligt at begynde med en redegørelse for standens sammensætning, dens vækst og opløsning.

Albert Fabritius' bog hvis overtitel kun forstaas i forbindelse med undertitlen, er da ogsaa en saadan redegørelse. Den begynder med en — lidt formel — definition, som er overtaget fra Thiset, og følger saa adelens tilgang og avgang fra 1536 til 1936, men man savner en stærkere fremhævelse av, hvor stærkt begrebet adel ændres 1660, og derfor bliver undersøgelsen i overvejende grad en fremstilling av de adelige slægters — uanset adelsbegrebets skiftende indhold — opkomst og vækst eller uddøen, altsaa en rent genealogisk og biologisk undersøgelse.

Naar forf. har valgt denne begrænsning av sit emne, skyldes det dels, at en grundig genealogisk undersøgelse er det nødvendige grundlag for det videre arbejde, dels at selve slægtsbegrebet trænger til en definition og ofte er blevet misforstået i ældre behandlinger av adelen. Ved »uddøen« forstaar forf. i denne sammenhæng med rette mandslinjens uddøen som a d e l, idet slægten biologisk godt kan være fortsat i illegitime linjer eller i en anden social stand efter det tidspunkt, hvor den paagældende a d e l s s l æ g t maa regnes for uddød.

Det er iøvrigt vanskeligt at definere begrebet d a n s k adel, fordi Danmark i væsentlige dele av den her behandlede periode var forbundet med andre lande — Holsten, Norge, Oldenburg og Øsel. Blandt andet derfor og fordi mange adelsmænd i den første del av perioden havde et stærkt internationalt præg, dukker det fænomen op, som hedder »den stiltiende reception«, som forf. har æren av første gang at gøre ordentligt rede for. Dette vil sige, at fremmede adelsmænd f. eks. ved giftermaal med danske adelsdamer gled ind i den danske adel uden formel naturalisation.

Med hensyn til nyadlinger 1670—1839 har forf. foretaget en omhyggelig gennemgang av hver enkelt nobilitering og kommer til det — nye — resultat, at ca. $\frac{2}{3}$ av de adlede simpelthen købte deres adelsbrev, mens kun ca. $\frac{1}{4}$ blev adlet for deres fortjenesters skyld. Hermed bevises med al ønskelig tydelighed, at i denne periode brugtes adelsbreve — ligesom ophøjelser i rangen — især i fiskalt øjemed, og det har ikke altid været smaapenge, det drejede sig om, ligesom kancelliet ikke veg tilbage for at tinge om prisen.

Mens forf. paa to omraader — den stiltiende reception og køb av adelsbrev — har bragt det nye frem paa grundlag av egne idéer, bygger han m. h. t. avgangen indenfor slægterne, deres uddøen, metodisk paa Pontus E. Fahlbecks undersøgelser av den svenske adel, hvad han ogsaa fremhæver, men er end metoden brugt før, er dens anvendelse paa dansk materiale ny, og resultat en grundig korrektion av Gustav Bangs allerede tidligere haardt angrebne teorier. Det viser sig, at den danske og den svenske adel løber næsten parallelt m. h. t. produktion og uddøen og iøvrigt i disse henseender forholder sig ganske som andre, ikke-adelige slægter, men forf. naar videre end Fahlbeck derved, at han paaviser, at uddøen ligger i selve vores definition av begrebet slægt. Tænker man sig, at en adelsmand faar to sønner og to døtre, og hver av disse og deres avkom producerer sig paa samme maade, vil den $\frac{1}{4}$, der bærer stamfaderens navn, og altsaa efter den almindelige definition hører til adelslægten,

blive stadig mindre, og indtræder der saa i et av de sene led barnløshed eller stor og tidlig dødelighed, maa slægten udslukkes. I en anden sammenhæng har forf. som exempel brugt det oldenborgske kongehus i Danmark. Det uddøde efter den almindelige opfattelse med Fr. VII, men i virkeligheden var det kun Fr. II.s legitime mandsstamme, der uddøde. I al fald een illegitim linje — Danneskiold — lever stadig, og gaar man een generation længere tilbage, blomster hans anden søn Hans' avkom Glücksborgerne, og gaar man endnu et led tilbage, møder man den stadig eksisterende gottorpske linje. Huset Oldenburg er altsaa i fuldt flor.

Bogen slutter med en, saa vidt materialet tillader det, fuldstændig matrikel over den danske adel siden 1536 med redegørelse for de enkelte slægters hjemsted, antal led og oplysninger om det eventuelt sidste ledes forhold, et kæmpearbejde, som fremtiden vil være forf. taknemlig for som opslagsliste.

Bogen er præget av redelig grundighed og saglig nøgternhed, og alt i alt har forf. løst den opgave, han har stillet sig, paa overbevisende maade. Undertiden kan han være tilbøjelig til at presse sit materiale lidt haardt til tabeller paa lovlig faa eksempler, og smaafejl har ikke kunnet undgaas. Naar det saaledes s. 67 hedder, at ifølge forordn. av 19. Juni 1582 forspildte en adelsmand adelskabet for sine børn ved ægteskab med ufri kvinde, er det ikke helt i overensstemmelse med ordlyden, der kun gælder ægteskab med ufri kvinde, med hvem han i forvejen havde børn. Som kuriosum kan nævnes, at listen over uddøde slægter, der med sikkerhed har fortsat sin biologiske existens med i al fald et led, kan forøges med slægten Skram, idet Jens Juul Skram fik en søn med en bondepige, som han »overvældede med løsgættighed«.

Forf. har skabt et solidt grundlag for et arbejde med adelstandens historie, og man maa haabe, at han vil gøre dette arbejde selv, da hans forudsætninger for at kunne gøre det er de bedst mulige: solid skoling, nøgtern indstilling og alsidig forstaaelse.

Hans H. Fussing.

Snapstinget.

Hugo Matthiessen: Snapstinget. Jydsk Termin. Marked og Mennesker. Gyldendal 1946.

Viborg Snapsting var gennem Aarhundreder Omslagstermin for jyske Pengehandler, og i Snapstingdagene afgjordes talrige Forretninger i Jyllands gamle Hovedstad, Jordegods skiftede Ejere, Laan stiftedes og betaltes, og Fallitter konstateredes. Mange